

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 3 ΙΟΥΝΙΟΥ 2022
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Γιατί να μαθαίνουμε ιστορία;

Γιατί δεν αγαπάνε οι μαθητές την ιστορία; Οι απαντήσεις είναι γνωστές. Γιατί συνήθως πρέπει να τη μάθουν παπαγαλία, γιατί συνήθως μαθαίνουν για προσωπικότητες και όχι για την κοινωνία, γιατί μαθαίνουν κυρίως για την παλαιότερη ιστορία και όχι τη νεότερη. Ο σημαντικότερος όμως λόγος που η ιστορία είναι απωθητική για τους μαθητές, είναι ότι το σχολείο δεν καταφέρνει να συνδέσει τη ζωή των μαθητών με το παρελθόν. Δεν καταλαβαίνουν γιατί να πρέπει να τα μάθουν όλα αυτά. Όπως μου έλεγαν κάποιοι φοιτητές μου: «Γιατί, κύριε, να πρέπει να μαθαίνουμε ιστορία; Εμείς κοιτάμε μπροστά. Κοιτάμε στο μέλλον».

Αυτό που δεν καταλάβαιναν οι φοιτητές μου και δεν καταλαβαίνουν όσοι δεν εκτιμούν την αξία της γνώσης του παρελθόντος, είναι ότι τελικά όλοι μας είμαστε προϊόντα της ιστορίας. Ό,τι έχουμε στο μυαλό μας έρχεται από τους προηγούμενους από εμάς. Ακόμη και οι λέξεις που χρησιμοποιώ για να γράψω αυτές τις γραμμές, δεν είναι δικές μου. Έρχονται από τους προηγούμενους από μένα. Και βέβαια το πιο σημαντικό δεν είναι οι λέξεις. Είναι οι πεποιθήσεις, οι αξίες, οι γνώσεις ακόμη και οι κανόνες. Εμείς αποφασίζουμε για τους κανόνες που ρυθμίζουν τη ζωή μας; Όχι βέβαια. Οι προηγούμενοι από εμάς αποφασίζουν. Εμείς γεννιόμαστε μέσα σε ένα πολιτισμό, σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που όλα αυτά έχουν ήδη διαμορφωθεί. Είναι τόσο μεγάλο το βάρος του παρελθόντος πάνω στο παρόν, που ένας ιστορικός έχει ισχυριστεί κάτι που όταν το είχα πρωτακούσει είχα εντυπωσιαστεί: «Οι νεκροί μάς κυβερνούν». Βαριά κουβέντα. Δεν συμφωνώ εντελώς όμως, καθώς και εμείς επιδρούμε στον τρόπο που εξελίσσεται η ιστορία και έχουμε ευθύνη απέναντι στις μελλοντικές γενιές ως μελλοντικοί νεκροί που αναπόφευκτα είμαστε όλοι μας.

Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν. Αξίζει γιατί αυτοί είναι που διαμόρφωσαν τον κόσμο που μας περιβάλλει. Η γνώση του παρελθόντος είναι απαραίτητη για την κατανόηση του παρόντος. Ή, για να το πούμε με άλλα λόγια, δεν μπορούμε να καταλάβουμε το σήμερα αν δεν ξέρουμε σε βάθος το χθες. Η ιστορία είναι μια πράξη αυτογνωσίας, μια πράξη γνώσης για τον συλλογικό μας εαυτό, απαραίτητη για να καταλάβουμε τον πολιτισμό μας.

Δεν μαθαίνουμε ιστορία για χάρη των προηγούμενων. Όντως αυτοί έφυγαν και δεν έχει πια καμία σημασία για αυτούς. Μαθαίνουμε ιστορία για εμάς, για να μάθουμε από τα λάθη των προηγούμενων, να δούμε τι λειτούργησε καλύτερα για εκείνους και τι όχι. Μαθαίνουμε ιστορία για να καταλάβουμε ποιι είμαστε και να σκεφτούμε πού θέλουμε να πάμε. [...]

[Ραϋμόνδος Αλβανός, *Ο ελληνικός εμφύλιος. Μνήμες σε πόλεμο και σύγχρονες πολιτικές ταυτότητες*, εκδ. Επίκεντρο, 2022 (από τον Πρόλογο του βιβλίου)].

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Θυμάμαι, άρα ζω;

Εις σε προστρέχω, μνήμη, με πολύ σεβασμό, σαν να μου ήσουν ξένη, σαν να μην έχουμε φάει μαζί ψωμί και δάκρυα, σαν να μην ξέρω ότι χάρη σ' εσένα επιστρέφει ο απολωλώς* καιρός.

Θέλω να αφιερώσω στη μνήμη και στη ζωτική της σημασία κάποιες σκέψεις, αλλά, επειδή έχω μια τόσο στενή σχέση μαζί της και μια ευγνώμονα οικειότητα, φοβάμαι μήπως όσα πω περιπέσουν σε έναν κάπως οικογενειακό τόνο, ατημέλητον, καθισμένον χαλαρά γύρω από την προχειρότητα. Με φοβίζει, ίσως και με καθησυχάζει μαζί, η πεποίθησή μου ότι η μνήμη είναι το δεύτερο εγώ μας.

Το ότι επιμένω να μιλώ για τη νοσταλγία δεν μοιάζει σαν να έχω βγει από το θέμα, που είναι η επέτειος. [...]

Τι είναι η επέτειος; Την προς αυτήν ευσέβεια μάς την εμφυσά το περιβάλλον, το παράδειγμα, ή είναι ένστικτο ριζωμένο βαθιά στο φόβο μας ότι θα εκδιωχθούμε από τον παράδεισο της μνήμης; [...]

Για να επανέλθω στα γήινα, η επέτειος είναι και μια μέρα άκρως κοινωνική. Πάει παντού. Και σε χαρές, και σε απώλειες. Διότι έχουν και οι απώλειες κάθε τόσο τα γενέθλιά τους – αυτές κι αν δεν θέλουν να ξεχαστούν...

Και βεβαίως η επέτειος διαπνέεται και από βαθύ πατριωτισμό. Τιμά τους ήρωες, συντονίζει τον ηρωισμό με το βηματισμό της σημαίας, παρελαύνουν οι θερμοπύλες, δάφνινο στεφάνι στον άγνωστο στρατιώτη και, σιωπηρά, στον κάθε αγνοούμενο.

Για να δώσω και την πιο εγκόσμια μορφή στην επέτειο, ας πω ότι είναι ένα δωρεάν μεταφορικό μέσον με το οποίο μεταφέρεται το πολυπληθές παρελθόν εδώ στο παρόν.

Και ιδού, επιστρέφουν οι γονείς μας, έρχονται κι άλλου είδους αγάπες, άλλες συνοδευόμενες από το αίσθημα, άλλες ασυνόδευτες [...] – ιδού η νύφη ακόμα ερωτευμένη με το νυφικό της, γενέθλια, χρονιάρικα πια τα παιδιά σου, γενέθλια γενέθλια γενέθλια, κοντά η ενηλικίωση, και ακόμα τα κρατάει αγκαλιά και τα θηλάζει εκείνη η παλιά φωτογραφία σου. [...]

* απολωλώς: χαμένος

[Ομιλία της Κικής Δημουλά, από το βιβλίο *Εκλήθην ομιλήτρια*, Ίκαρος, 2022, σσ. 156, 158, 159].

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Προεισαγωγικά θα σας πω την ιστορία του ταγαριού*. Το βρήκα καταχωνιασμένο σε μια παλιά κασέλα. Κι αυτή από το χωριό. Όταν το έδειξα της μαμάς μου γέλασε. Στα φοιτητικά της χρόνια το χρησιμοποιούσε ως τσάντα. Ήταν άβολο γι' αυτήν τη δουλειά αλλά ήταν τότε της μόδας. Εξέφραζε οικολογικές ανησυχίες επίσης. Μου λέει να το πας της γιαγιάς σου. Ήθελε προφανώς να το ξεφορτωθεί. Δεν ξέρω τι μπορεί να της θύμιζε.

Η γιαγιά μου επιμένει να ζει στο χωριό. Στο σπίτι της έχει θερμοσίφωνα και τηλεόραση. Την επισκέφτηκα στις διακοπές του Πάσχα. Έχω το όνομά της και είμαι η αδυναμία της. Της έδειξα το ταγάρι και συγκινήθηκε. Το είχε φτιάξει η δική της μαμά στον αργαλειό. Ήταν μέρος της προίκας της. «Πράγματα για μια ζωή» σχολίασε. Φυσικά έκανε λάθος στο μέτρημα. Ήδη το ταγάρι είχε χρησιμοποιηθεί από τρεις γενιές. Ήταν βαμμένο με φυτικές βαφές και είχε ωραία λαμπερά σχέδια. Μου διηγήθηκε τα νυχτέρια** που έκαναν τότε υφαίνοντας στον αργαλειό με το φως του λυχναριού. Η μαμά της. Τα έλεγε αυτά με νοσταλγία. Η γιαγιά.

Εν τω μεταξύ η ώρα πλησίαζε εννιά και αντανάκλαστικά είχε ανοίξει την τηλεόραση για τις ειδήσεις. Της λέω γιαγιά γιατί δεν έρχεσαι να μείνεις μαζί μας στην Αθήνα.

– Γιατί τι θα έχω παραπάνω εκεί;

* ταγάρι: είδος τσάντας

** νυχτέρι: εργασία κατά τη διάρκεια της νύχτας

[Θανάσης Βαλτινός, *Επείγουσα ανάγκη ελέου. Διηγήματα*, Εστία, Αθήνα 2016, σσ. 41, 42].

Θέμα Α

A1. Να αποδώσετε συνοπτικά τους λόγους (παράγραφοι 2-4) για τους οποίους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του **Κειμένου 1**, είναι σημαντικό να μαθαίνουμε ιστορία (70-80 λέξεις).

Μονάδες 15

Θέμα Β

B1. Με βάση τα **Κείμενα 1** και **2** να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω περιόδους λόγου ως σωστές ή λανθασμένες, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε περίοδο, τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** (δεν χρειάζεται να αναφέρετε συγκεκριμένο χωρίο κειμένου).

α. Το παρελθόν δεν επηρεάζει τις στάσεις και τις αντιλήψεις μας (**Κείμενο 1**).

β. Μαθαίνουμε ιστορία για να κατανοήσουμε αποκλειστικά το παρελθόν (**Κείμενο 1**).

γ. Η γνώση της ιστορίας βοηθά να γνωρίσουμε τους εαυτούς μας και τον πολιτισμό μας (**Κείμενο 1**).

δ. Η επέτειος σχετίζεται και με ευχάριστα και με δυσάρεστα γεγονότα της ζωής (**Κείμενο 2**).

ε. Μέσω των επετείων το παρελθόν συνδέεται με το παρόν (**Κείμενο 2**).

Μονάδες 10

B2. α. Ποια μορφή έχει ο τίτλος του **Κειμένου 1** (μονάδες 4) και ποιος είναι ο επικοινωνιακός του ρόλος; (μονάδες 6)

β. Ποιο υφολογικό αποτέλεσμα έχει η παρεμβολή του ευθέος λόγου στο τέλος της πρώτης παραγράφου: «Γιατί, κύριε, να πρέπει ... μέλλον»; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

B3. Πρόθεση της Κικής Δημουλά στο απόσπασμα «Για να επανέλθω ... φωτογραφία σου» είναι να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζει η επέτειος στη διατήρηση της μνήμης. Να αναφέρετε τρεις (3) διαφορετικές γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιτυγχάνει το στόχο της, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 6) και να εξηγήσετε τη λειτουργία καθεμιάς από αυτές στο κείμενο. (μονάδες 9)

Μονάδες 15

Θέμα Γ

Γ1. Τι αντιπροσωπεύει το ταγάρι για την οικογένεια της αφηγήτριας;

Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με τρεις (3) κειμενικούς δείκτες.

Εσείς, αν ήσασταν στη θέση της αφηγήτριας, θα κρατούσατε το ταγάρι ή όχι και γιατί; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Δ1. «Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν». Με αφορμή τη διαπίστωση του συγγραφέα και αξιοποιώντας δημιουργικά τα **Κείμενα 1** και **2**:

α) να εκφράσετε την άποψή σας για την αξία της ιστορικής γνώσης και

β) να αναφέρετε βιωματικούς τρόπους που μπορούν να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον σας για το ιστορικό παρελθόν. Το κείμενό σας να έχει τη μορφή άρθρου που θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας. (350-400 λέξεις)

Μονάδες 30